

Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin Üniversite Öğrencileri için Psikometrik Özellikleri

Quality of Parent-Adolescent Relationship Scale of Psychometric Properties on University Students

Ayşegül Durak Batıgün¹, Gülen Say²

¹Prof.Dr., ²Psk., Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara

ÖZET

Amaç:Bu çalışmanın amacı Wissink, Dekovicve Meijer, (2006) tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir. **Yöntem:** Çalışmanın amacı doğrultusunda 17-25 yaş arasında 402 (243 kadın ve 159 erkek) üniversite öğrencisine ulaşılmış ve Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin yanı sıra Çok Boyutlu Öfke Ölçeği ve UCLA- Yalnızlık Ölçeği de kullanılmıştır. **Bulgular:** Yapılan doğrulayıcı faktör analizi, açıklayıcı faktör analizi ve çeşitli geçerlik analizleri sonucunda Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. **Sonuç:** Ölçek; kısa olması, anne ve babaya ilişkin ayrı ayrı değerlendirme yapabilme olanağı sağlama, puanlama ve yorumlama kolaylığı gibi özellikleri nedeniyle gelişim psikolojisi ve klinik psikoloji alanındaki çalışmalarda kullanılabilir, geçerli, güvenilir ve pratik bir ölçek olarak değerlendirilebilir.

Anahtar Sözcükler: Ebeveyn-Ergen ilişki niteliği, geçerlik, güvenilirlik.

(*Klinik Psikiyatri* 2015;18:49-58)

SUMMARY

Objectives: The aim of present study is to determine validity and reliability of the Quality of Parent-Adolescent Relationship Scale developed by Wissink, Dekovicand Meijer (2006) for university students. **Method:** For this purpose, Multidimensional Anger Scaleand UCLA Loneliness Scale with the Quality of Parent-Adolescent Relationship Scale were administered to 402 university students whose age are 17-25. **Results:** The results of confirmatory factor analysis and exploratory factor analysis showed that, the quality of parent-adolescent relationship scale is valid and reliable for university students. **Discussion:** The scale can be qualifiedto be used in developmental and clinical psychology studies as a scale which is realiable, valid and practical on the grounds of its shortness, its ability to evaluate mother and father seperately, its facility to score and interpret.

Key Words: Quality of Parent-Adolescent Relationship, reliability, validity.

GİRİŞ

Bireylerin ebeveynleriyle olan ilişkilerinin psikolojik iyilik halleri ile ilişkisi günümüzde dikkat çeken bir konudur. Bebeklikten itibaren bağlanma kavramıyla başlayan bu ilişki, çocukluk ve ergenlik dönemine kadar pek çok evreyi içermektedir. Ergenin anne-babasıyla olan ilişkisinin niteliği de bu bağlamda araştırılan konulardan biridir ve bu noktada öncelikle ebeveyn davranışlarına odaklanılmıştır. Ebeveyn davranışları destek ve kontrol olmak üzere iki boyutta incelenmekte; ebeveynin destekleyici tutumu olumlu sonuçlara neden olmaktadır (Dekovic 1999). Ebeveynin destekleyici tutumu, bilişsel gelişim, yetişkin koşullarına uyum, ahlaki davranışlar, iç kontrol odağı, kendine saygı, araçsal yeterlik ve çocuk ya da ergenin akademik başarısıyla ilişkilidir (Gecas ve Seff 1990). Ebeveynin kontrolcü davranışları ise kontrol biçimine bağlı olarak tanımlanmaktadır. Ebeveynin katı kontrolü (Örn; korkutma, fiziksel cezalandırma) olumsuz gelişimsel sonuçlara neden olurken, otoriter kontrol (Örn; mantığa dayalı ve açıklayıcı) olumlu sonuçlar doğurmaktadır (Gecas ve Seff 1990).

Ebeveyn-ergen ilişki niteliği ise, ebeveyn davranışlarından daha geniş bir anlama sahiptir. Ebeveyn davranışları, ebeveynlik sorumlulukları yerine getirilirken çocukla etkileşimde somut ve hedefe yönelik davranışlardan bahsederken, ebeveyn ve çocuk arasındaki ilişki niteliği, ebeveyn ile çocuğun arasındaki ilişki geçmişinden kaynaklanan tutumları ifade eder (Darling ve Steinberg 1993). Ergenin gelişiminde ebeveyn-ergen ilişki niteliğinin, ebeveyn davranışlarına göre daha önemli olduğu görülmektedir (Wissink, Dekovic ve Meijer 2006). Örneğin, Dekovic, Janssens ve Van (2003) tarafından yapılan bir çalışmada, ergenlerde görülen antisosyal davranışlarda ebeveyn-ergen ilişki niteliğinin ebeveyn davranışlarına göre daha etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Ebeveyn-ergen ilişki niteliğinde ebeveyn ve ergen arasındaki ilişki üç boyutta değerlendirilmektedir. İlk boyut "açıklama"dır ve bu boyut ergenin ebeveynine açıklığının derecesini belirlemektedir (Wissink ve ark. 2006). İkinci boyut "olumlu ebeveyn-ergen ilişki niteliği" dir. Bu boyut, ilişkideki yakınlığı ve doyumu değerlendirmektedir. Üçüncü boyut ise "olumsuz ebeveyn-ergen ilişki

niteliği" dir ve ilişkideki çatışmayı ve düşmanlığı değerlendirmektedir (Furman ve Buhrmester 1996, Furman ve Buhrmester 1985).

Dekovic'e (1999) göre ebeveynleriyle yüksek oranda çatışma yaşayan ergenlerin, ebeveynleriyle olumlu ilişkileri azalmaktadır. Çatışma ve ebeveyn-ergen ilişki niteliği eşzamanlı değerlendirildiğinde, olumsuz ebeveyn-ergen ilişkisinin ergen üzerinde çatışmanın kendisinden daha etkili olduğu söylenebilir. Ayrıca ergen ve ebeveyn arasındaki olumsuz ilişki niteliğinin dışsallaştırma problemlerine neden olduğu da bilinmektedir.

Ergenlerin ebeveynleriyle ilişkilerinin kötü olması ergenin duygusal ve davranışsal sorunlar yaşamasına neden olmakta, onların psikolojik iyilik hallerini olumsuz etkilemektedir (Wang, Liu ve Wang 2013). Örneğin Hojat (1982), anne babalarının kendilerine yeterince zaman ayırmadığını, ebeveynlerinin kendilerini anlamadığını ve ebeveynlerinden gerektiğinde yardım isteyemediklerini belirten ergenlerin yetişkinliklerinde daha çok yalnızlık deneyimlediklerini vurgulamıştır. Ergenlerde yalnızlık üzerinde arkadaş ve ailenin rolünün değerlendirildiği bir çalışmada, aile yapısının yalnızlığı değerlendirmede ikinci en güçlü etmen olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Uruk ve Demir 2003). Olumlu ebeveyn davranışları (kabul ve özgürlük gibi) hem ebeveyn ilişkili ve akran ilişkili yalnızlığın azalmasını sağlamakta hem de kişiler arası ilişki problemlerinin azalmasına neden olmaktadır (Scharf, Wiseman ve Farah 2011). Ebeveyn desteği ve ergen yalnızlığı arasındaki ilişkinin incelendiği başka bir çalışmada da, hem baba hem de anne desteğinin yalnızlıkla negatif yönde ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (vanRoekel ve ark. 2011).

Ebeveynle ilişkinin kötü olmasının yarattığı olumsuz duygulardan biri de; aynı zamanda davranışsal boyutu da bulunan öfke'dir. Genel aile işlevlerinde yetersizlik ve ebeveynin ergene yeterli ilgiyi gösterememesi ile ergende görülen öfke davranışları arasında ilişki mevcuttur. Ayrıca öfke ifadesi gösteren ergenlerin ailelerinin de sürekli öfke, içe yönelik öfke ve dışa yönelik öfke sergiledikleri bilinmektedir (Avcı ve Güçray, 2010). Ergenlerdeki öfke ve düşmanlık duyguları ile bağlanma stilleri ve algılanan ebeveyn yetiştirme stilleri arasındaki ilişkilerin incelendiği bir çalışmada, öfke ve düşmanlık derecesi ile olumsuz ebeveyn

yetiştirme stilleri arasında ilişki vurgulanmaktadır (Muris ve ark.2004). Jackson ve arkadaşları'da(2011), ebeveynleriyle çatışmalı ilişkilere sahip olan depresif ergenlerin yüksek oranda öfke ifadeleri gösterdiğini belirtmektedir.

Yukarıda aktarılan literatürden de anlaşılacağı gibi, ergen gelişimi ve ruh sağlığı açısından ebeveyn-ergen ilişkisi önemli bir konudur. Dolayısıyla bu ilişkinin niteliğinin ölçümü de önem kazanmaktadır. Bu çalışmanın amacı da, Wissink ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilmiş olan Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için geçerlik ve güvenilirliğini belirlemektir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Örneklem

Araştırmanın örneklemini Ankara (Hacettepe, ODTÜ, Ankara ve Gazi Üniversitesi) ve Kırıkkale (Kırıkkale Üniversitesi) illerinde bulunan devlet üniversitelerinde okumakta olan toplam 402 (243 kadın ve 159erkek) öğrenciden oluşmaktadır. Yaş aralığı 17-25, yaş ortalaması 20.59'dur (ss= 1.85). Öğrencilerin %41.8'inin annesi ilköğretim, %34.3'ünün annesi ortaokul-lise, %20.6'sının annesi üniversite mezunudur ve %3.3'ü ise annesinin eğitim durumunu bildirmemiştir. Öğrencilerin ailelerinin aylık geliri 500 TL ile 20.000 TL arasında değişmektedir.

Kullanılan Ölçme Araçları

Araştırmada Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin yanısıra, daha önce geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan UCLA-Yalnızlık Ölçeği ve Çok Boyutlu Öfke Ölçeği'nin Öfke Belirtileri, Kişilerarası Öfke Tepkileri ve Öfke ile İlişkili Davranışlar alt boyutları kullanılmıştır.

Demografik Bilgi Formu.Katılımcıların yaş, cinsiyet, okudukları üniversite, fakülte, bölüm, anne eğitim düzeyi ve gelir düzeyi gibi demografik bilgilerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından hazırlanmış bir formdur.

Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği.Wissink ve arkadaşları (2006) tarafından geliştirilmiş olan ölçeğin Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik

çalışması ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerinden oluşan iki farklı örneklem üzerinde yürütülmüştür (Duru, Uçanok ve Topçu 2014). Toplam 18 maddeden oluşan 5 dereceli Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte her bir madde, hem anne hem de baba için ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her iki ebeveyn için de ayrı puanlar elde edilmektedir. Yapılan faktör analizi sonucunda hem anne hem de baba değerlendirmesi için "olumlu ebeveyn-ergen ilişkisi" (Ör: Annenizle...Babanızla..... olan ilişkiniz ne kadar iyi?, Annenizle..... Babanızla..... aranızda işlerin gidiş biçiminden ne kadar mutlusunuz?), "olumsuz ebeveyn-ergen ilişkisi" (Ör: Annenizle.....Babanızla.....birbirinize ne kadar sinirlenir ya da kızarsınız?, Annenizle...Babanızla..... ne kadar tartışsınız?) ve "açıklama" (Ör: Annenize...Babanıza..... arkadaşlarınızın kimler olduğundan ne kadar bahsedersiniz?, Annenize...Babanıza.....kapıdan çıktığınızda nereye gittiğinizden ne kadar bahsedersiniz?) olmak üzere üç boyut elde edilmiştir. Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları ilköğretime devam eden ergenler için .89 ile .94; ortaöğretime devam eden ergenler içinse .82 ile .92 arasında değişmektedir. Ölçeğin ilköğretim ve ortaöğretime devam eden ergenler için geçerli ve güvenilir olduğu bildirilmektedir (Duru, Uçanok ve Topçu 2014).

UCLA-Yalnızlık Ölçeği. Bireyin algıladığı yalnızlık derecesini belirlemek amacıyla geliştirilmiş 1-4 arası Likert tipi puanlanan 20 maddelik bir ölçektir (Russell, Peplau ve Cutrona, 1980). Yüksek puanlar yalnızlığın yoğun olarak yaşandığının göstergesidir. Türkçe uyarlama çalışması üniversite öğrencileri üzerinde Demir (1989) tarafından yapılmış; Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı .96, test-tekrar test güvenilirliği ise .94 (p< .001) olarak belirlenmiştir. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin yeterli bulgu mevcuttur (Demir 1989).

Çok Boyutlu Öfke Ölçeği.İnsanların öfke konusundaki duygu, düşünce ve tutumlarını belirlemek amacıyla Balkaya ve Şahin (2003) tarafından geliştirilen ve 1-5 arası Likert tipi puanlanan bir ölçektir. "Öfkeye İlişkin Belirtiler", "Öfkeye Yol Açan Etmenler", "Öfke ile İlişkili Düşünceler" "Kişilerarası Öfke Tepkileri"ve"Öfkeyle İlişkili Davranışlar" olmak üzere 5 boyuttan oluşmaktadır. Mevcut çalışmada ölçeğin Öfkeye İlişkin Belirtiler

Tablo 1. Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği-Ergen Formu Anne Değerlendirmesi Faktör Yapısı

Madde No	Faktör Yükleri			Madde Toplam Korelasyonları
	I.	II.	III.	
1	.71			.77***
2	.74			.77***
3	.82			.83***
4	.75			.76***
5	.79			.80***
6	.70			.77***
7			.82	.81***
8			.83	.81***
9			.81	.80***
10			.54	.85***
11			.42	.83***
12			.48	.81***
13		.84		.81***
14		.88		.80***
15		.90		.80***
16		.81		.85***
17		.78		.83***
18		.81		.81***
Açıklanan varyans	38.18	24.02	6.55	
Özdeğer	6.87	4.32	1.18	
Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı	.88	.92	.90	

*p < .05, **p < .01, ***p < .001

Faktör 1: Açıklama, Faktör 2: Olumsuz Anne İlişkisi, Faktör 3: Olumlu Anne İlişkisi

(14 madde, = .83), Kişilerarası Öfke Tepkileri (47 madde, = .93) ve Öfkeyle İlişkili Davranışlar (26 madde, = .83) olmak üzere üç alt boyutu kullanılmıştır. Ölçeğin geçerli ve güvenilir olduğuna ilişkin yeterli bulgu mevcuttur (Balkaya ve Şahin 2003).

İşlem

Ölçeklerin doldurulması öncesinde katılımcılara araştırmanın amacı hakkında bilgi verilmiş, çalışmaya katılımın gönüllülük esasına bağlı olduğu vur-

gularak "Bilgilendirilmiş Onam Formu" doldurulmuştur. Sıra etkisini kontrol etmek amacıyla; başta demografik form sabit kalmak üzere diğer ölçekler farklı sıralarda dizilerek bireylere uygulanmıştır ve uygulama yaklaşık olarak 15-20 dk.sürmüştür. Çalışma için ilgili üniversitenin Etik Kurulu'ndan gerekli izin belgesi alınmıştır. İstatistik analizler öncesinde verilerin normal dağılımı sağlayıp sağlamadığı kontrol edilmiş ve uç gruplarda bulunan bireyler araştırma dışında tutulmuştur.

Tablo 2. Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği-Ergen Formu Baba Değerlendirmesi Faktör Yapısı

Madde No	Faktör Yükleri			Madde Toplam Korelasyonları
	I.	II.	III.	
1			.56	.74***
2			.65	.76***
3			.78	.81***
4			.80	.75***
5			.74	.79***
6			.63	.70***
7		.82		.85***
8		.80		.84***
9		.78		.83***
10		.69		.81***
11		.62		.72***
12		.67		.77***
13	.84			.85***
14	.87			.88***
15	.91			.91***
16	.83			.84***
17	.73			.76***
18	.84			.85***
Açıklanan varyans	36.25	24.39	6.28	
Özdeğer	6.52	4.39	1.13	
Cronbach alfa güvenirlik katsayısı	.92	.89	.85	

*p < .05, **p < .01, ***p < .001

Faktör 1: Olumsuz Baba İlişkisi, Faktör 2: Olumlu Baba İlişkisi, Faktör 3: Açıklama

BULGULAR

I. Geçerlik Bulguları

Açımlayıcı ve Doğrulayıcı Faktör Analizi (Yapı Geçerliği)

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek amacıyla öncelikle ölçeğin her iki değerlendirmesi (anne ve baba) için ayrı ayrı açımlayıcı faktör analizi yapılmıştır. Faktör analizleri öncesinde maddeler arasındaki korelasyon matrisinin faktör analizine uygunluğunu test etmek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-

Olkin) değerleri kontrol edilmiş ve bu değerlerin her iki değerlendirme için de .89 olduğu görülmüştür. KMO değerinin .60'dan az olması faktör analizine devam edilemeyeceği anlamına gelmektedir (Worthington ve Whittaker, 2006). Buna ek olarak Bartlett Sphericity testi yapılmış ve verilerin hem anne değerlendirmesi ($\chi^2 = 53.02.83$, $sd = 153$, $p < .001$) hem de baba değerlendirmesi ($\chi^2 = 5090.44.57$, $sd = 153$, $p < .001$) için anlamlı farklılık gösterdiği tesbit edilmiştir. Böylece, ana bileşenler (principal components) yöntemi ve varimax dönüştürmesine göre faktör analizleri uygu-

Tablo 3. Değişkenler arası korelasyon katsayıları (n= 402)

	Öfkeye İlişkin	Kişilerarası	Öfkeyle İlişkili	
	Belirtiler	Öfke Tepkileri	Davranışlar	UCLA
Yalnızlık				
Açıklama (Anne)	-.02	-.04	-.11**	-.20***
Olumsuz Anne-Ergen İlişkisi	.23***	.21***	.26***	.17***
Olumlu Anne-Ergen İlişkisi	-.07	-.12**	-.10*	-.25***
Açıklama (Baba)	-.02	-.06	-.08	-.18***
Olumsuz Baba-Ergen İlişkisi	.20***	.18***	.21***	.10*
Olumlu Baba-Ergen İlişkisi	-.12**	-.15**	-.05	-.16***

*p< .05, **p< .01, ***p< .001

lanmıştır. İlk uygulamada, ölçeğin anne değerlendirme için özdeğeri(eigenvalue) 1'in üzerinde olan 3 faktör bulunmuştur. Aynı analizden elde edilen scree-plot grafiğinin de 3 faktörlü yapıyı işaret etmesi nedeniyle anne değerlendirme için bu çözümlene kabul edilmiştir. Baba değerlendirme içinse ilk uygulamada özdeğeri 1'in üzerinde olan 4 faktörlü bir yapı belirlenmiş, ancak scree-plot grafiğinin 3 faktöre işaret etmesi nedeniyle ikinci bir analiz yapılarak üç faktörlü çözümlenmeye gidilmiştir. Bu analizler sırasında yüklem değeri .30'un üzerinde olan maddeler ilgili faktörlere yerleştirilmiştir. Ölçeğin faktörler içerisine giren maddeleri, açıkladıkları varyans, özdeğerleri ve Cronbach alfa güvenilirlik katsayıları anne değerlendirme için Tablo 1'de; baba değerlendirme içinse Tablo 2'de verilmektedir.

Tablo 1 ve Tablo 2'de görüldüğü gibi, ölçeğin hem anne değerlendirme hem de baba değerlendirme için "Açıklama", "Olumsuz anne/baba ilişkisi" ve "Olumlu anne/baba ilişkisi" olmak üzere üç faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Bu faktörlerin her biri 6 maddeden oluşmaktadır ve anne değerlendirme için toplam varyansın %69'unu, baba değerlendirme içinse toplam varyansın %67'sini açıklamaktadır.

Çalışmada, açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen bu üç faktörlü modelin doğrulanıp doğrulanmadığını belirlemek amacıyla, anne değerlendirme ve baba değerlendirme için ayrı ayrı doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. LISREL

8.51 paket programı kullanılarak yapılan analiz sonucunda elde edilen uyum değerleri, anne değerlendirme ve baba değerlendirme için şu şekilde belirlenmiştir:

Ebeveyn-ergen ilişki niteliği anne değerlendirme için: $X^2 = 429.50$ $df = 127$ ($p < .001$), $X^2/df = 3.38$, $RMSA = .07$, $GFI = .89$, $AGFI = .86$, $NFI = .91$, $NNFI = .92$, $CFI = .93$, $IFI = .94$, $ECVI = 1.29$ ($1.29 < 13.67$).

Ebeveyn-Ergen ilişki niteliği baba değerlendirme için: $X^2 = 439.56$ $df = 128$ ($p < .001$), $X^2/df = 3.43$, $RMSA = .07$, $GFI = .89$, $AGFI = .85$, $NFI = .91$, $NNFI = .92$, $CFI = .93$, $IFI = .93$, $ECVI = 1.31$ ($1.29 < 13.06$).

a) Ölçüt Bağımlı Geçerlik

Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği faktörlerinden oluşturulan alt ölçekler ile UCLA-Yalnızlık Ölçeği, Öfkeye İlişkin Belirtiler, Kişilerarası Öfke Tepkileri ve Öfkeyle İlişkili Davranışlar boyutları arasındaki korelasyon katsayıları Tablo 3'de verilmektedir.

Tablo 3'de görüldüğü gibi Ebeveyn-ergen İlişki Niteliği Ölçeği anne değerlendirme ve baba değerlendirme alt ölçekleri ile UCLA Yalnızlık Ölçeği arasındaki korelasyon katsayıları .17 ($p < .001$) ile -.25 ($p < .001$) arasında değişmektedir. Bu katsayılar öfkeye ilişkin belirtiler boyutu için .23 ($p < .001$) ile -.12 ($p < .01$), kişilerarası öfke tepkileri boyutu için .21 ($p < .001$) ile -.15 ($p < .01$) ve öfkeyle ilişkili davranışlar boyutu içinse .26 ($p < .001$) ile -.11 ($p < .01$) arasında değişmektedir.

Tablo 4. Yalnızlık puanları düşük ve yüksek bireyler ile öfke puanları düşük ve yüksek bireylerin ebeveyn-ergen ilişki niteliği açısından karşılaştırılması

	UCLA < 23		UCLA > 45		t
	n= 61		N= 84		
	x	ss	x	ss	
Açıklama (Anne)	21.47	5.83	17.69	5.72	3.88***
Olumsuz Anne-Ergen İlişkisi	11.31	5.37	13.72	5.68	2.60**
Olumlu Anne-Ergen İlişkisi	23.56	4.74	19.23	5.20	5.21***
Açıklama (Baba)	18.03	5.78	14.56	5.53	3.63***
Olumsuz Baba-Ergen İlişkisi	11.41	6.18	12.93	5.88	1.50
Olumlu Baba-Ergen İlişkisi	19.92	5.85	16.51	5.52	3.55***

	Öfke < 211		Öfke > 285		t
	n= 64		n= 73		
	x	ss	x	ss	
Açıklama (Anne)	21.21	5.46	20.08	6.17	1.44
Olumsuz Anne-Ergen İlişkisi	10.05	4.50	14.86	5.94	5.38***
Olumlu Anne-Ergen İlişkisi	23.20	5.52	20.88	5.89	2.39**
Açıklama (Baba)	16.49	6.04	15.85	6.00	.62
Olumsuz Baba-Ergen İlişkisi	10.17	5.14	14.81	6.68	4.58***
Olumlu Baba-Ergen İlişkisi	18.91	5.91	16.20	5.76	2.70**

p< .01, *p< .001

b) Ayırdedici Geçerlik

Ölçeğin geçerliğine ait daha fazla bilgi elde edebilmek amacıyla, yalnızlık puanları ve toplam öfke puanları düşük ve yüksek olan bireylerin ebeveyn-ergen ilişki niteliği puanlarının karşılaştırıldığı bir uç grup analizi yapılmıştır. Bu amaç doğrultusunda UCLA-Yalnızlık Ölçeği puan ortalamasından (34.42) bir standart sapma (10.94) yüksek puan alanlar "yalnızlık düzeyi yüksek"(45.00); bir standart sapma düşük puan alanlar ise "yalnızlık düzeyi düşük" (23.00) olarak adlandırılmıştır. Benzer şekilde öfke toplam puanları ortalamadan (247.91) bir standart sapma (37.29) yüksek olanlar "öfke puanları yüksek" (285.00) bir standart sapma düşük olanlar ise "öfke puanları düşük" (211.00) olarak adlandırılmıştır. Yapılan t-testi analizi sonuçları Tablo 4'de görülmektedir.

Tablodan da anlaşılacağı gibi, yalnızlık puanı düşük

olan bireylerin ebeveyn ergen ilişki niteliği ölçeğinin hem anne değerlendirme hem de baba değerlendirme formlarındaki "açıklama", ve "olumlu ilişki" boyutlarından daha yüksek puan aldıkları görülmektedir. Yalnızlık puanı yüksek olan bireyler ise "olumsuz anne-ergen ilişkisi" boyutundan yüksek puan alırken, "olumsuz baba-ergen ilişkisi" boyutunda gruplar arası anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır. Öfke puanları açısından bakıldığında ise; öfke puanları yüksek olan bireylerin "olumsuz anne-ergen ilişkisi" ve "olumsuz baba-ergen ilişkisi" puanlarının daha yüksek; "olumlu anne-ergen ilişkisi" ve "olumlu baba-ergen ilişkisi" puanlarının ise daha düşük olduğu görülmektedir. Anne/baba açıklama boyutlarında ise gruplar arası anlamlı bir farklılık mevcut değildir.

II. Güvenirlik Bulguları

Ölçeğin Cronbach alfa güvenirlilik katsayıları; "anne

açıklama" için $r = .88$, "olumsuz anne ilişkisi" için $r = .92$ ve "olumlu anne ilişkisi" için $r = .90$ olarak belirlenmiştir. Bu değerler "baba açıklama" için $r = .85$, "olumsuz baba ilişkisi" için $r = .92$ ve "olumlu baba ilişkisi" için $r = .89$ 'dur.

Ölçeğin güvenilirliğine ilişkin daha fazla kanıt elde etmek için madde toplam korelasyonlarına da bakılmıştır. Sonuçlar Tablo 1 ve Tablo 2'de görülmektedir. Tablolarda görüldüğü gibi ölçeğin her bir alt boyutu ile o alt boyutu oluşturan maddelerin korelasyon katsayıları anne değerlendirme için $.85$ ($p < .001$) ile $.76$ ($p < .001$) arasında; baba değerlendirme için ise $.91$ ($p < .001$) ile $.70$ ($p < .001$) arasında değişmektedir.

TARTIŞMA

Yukarıda aktarılan bulgular değerlendirildiğinde, Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği'nin üniversite öğrencileri için ülkemizde kullanılabilir, geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir. Yapılan açımlayıcı faktör analizleri sonucunda, ölçeğin hem orijinal yapısı (Wissink ve ark. 2006) ile hem de Duru ve arkadaşları'nın (2014) ilköğretim ve ortaöğretim öğrencileri için belirlemiş oldukları üç faktörlü yapı ile birebir uyduğu ve üniversite öğrencileri için de geçerli olduğu belirlenmiştir. Ölçek maddelerinin oldukça yüksek katsayılar ile alt ölçeklere yüklendikleri dikkati çekmektedir. Bilindiği üzere faktör yük değeri, maddelerin faktörlerle olan ilişkilerini açıklayan bir katsayıdır ve bu değer yüksek olması o maddenin söz konusu faktörle güçlü bir şekilde ilişkisi olduğu anlamına gelmektedir. Bu yük değerlerinin $.71$ ve üzerinde olması "mükemmel" olarak değerlendirilmektedir (Çokluk ve ark. 2012) ve mevcut çalışmada da maddelerin pek çoğu bu değer üzerinde.

Açımlayıcı faktör analizi sonucunda elde edilen üç faktörlü yapının test edilmesi amacıyla veriler üzerinde bir de doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Bir ölçme aracının doğrulayıcı faktör analiziyle test edilmesi esnasında verilerin uyumunu sınamak için kullanılan değer X^2 değeridir ve bu değer anlamlı olması ilk uyum göstergesinin sağlandığı şeklinde yorumlanmaktadır (Çokluk ve ark. 2012). Bu çalışmada da anne değerlendirme için $X^2 = 429.50$ ($p < .001$), baba değerlendirme için $X^2 = 439.56$ ($p < .001$) olarak belirlenmiştir.

Bir diğer dikkat edilmesi gereken durum X^2 'nin serbestlik derecesine oranıdır. Bu oranın 3'ün altında olması mükemmel, 5'in altında olması ise kabul edilebilir düzeyde uyumun göstergesi olarak değerlendirilmektedir (Sümer 2000, Çokluk ve ark. 2012). Ölçekte bu değer anne değerlendirme için (X^2/df), $= 3.38$, baba değerlendirme içinse (X^2/df), $= 3.43$ olarak belirlenmiştir. Ayrıca, verilerin uyumunu değerlendirmek için kullanılan RMSEA (Root Mean Square of Approximation), AGFI (Adjusted Goodness of fit), GFI (Goodness of fit index), NNFI (Non-Normed Fit Index), NFI (Normed Fit Index), IFI (Incremental Fit Index), CFI (Comparative Fit Index) ve ECVI (Expected Cross Validation Index) gibi çok sayıda uyum indeksinin kabul edilebilir değerler içerisinde olması, ölçeğin faktör yapısının; başka bir deyişle kuramsal temelini sağlam olduğu (Çokluk ve ark. 2012, Şimşek 2007) yönünde yorumlanabilir.

Doğrulayıcı faktör analizi sonrasında elde edilen faktörler birer alt ölçek olarak ele alındığında Cronbach alfa güvenilirlik katsayılarının anne değerlendirme için $.88$ ile $.92$ arasında, baba değerlendirme içinse $.85$ ile $.92$ arasında değiştiği görülmektedir. Bu değerler Duru ve arkadaşları'nın (2014) ortaöğrenime devam eden ergenler üzerinde yapmış olduğu çalışmada da $.85$ ile $.91$ arasında bulunmuştur. Psikoloji araştırmalarında genellikle $.60$ (Aron ve Aron 2003) ve $.70$ (Erkuş 2013) üzerinin tatmin edici değer olarak kabul edildiği göz önünde bulundurulacak olursa; ölçeğin hem anne değerlendirme hem de baba değerlendirme için tatmin edici iç tutarlılık katsayılarına sahip olduğu söylenebilir.

Ölçeğin her bir alt ölçeğini oluşturan maddelerin o alt ölçek toplam puanı ile korelasyonunun hesaplanması yoluyla elde edilen madde-toplam korelasyon katsayıları da tatmin edicidir. Bu katsayılar $.70$ ($p < .001$) ile $.91$ ($p < .001$) arasında değişmektedir. Elde edilen korelasyon değerlerinin bazı kaynaklarda en az $.20$ (Field 2009), bazılarında ise $.30$ (Nunnally ve Bernstein 1994) olması gerektiği belirtilmektedir. Görüldüğü gibi hem anne değerlendirme hem de baba değerlendirme için elde edilen katsayılar bu değerlerin çok üzerindedir.

Ölçeğin ölçüt bağımlı geçerliğini belirlemek için yapılan korelasyon analizleri sonucunda, UCLA-Yalnızlık Ölçeği ve öfke ölçekleri arasında bekle-

nen yönde ve anlamlı ilişkilerin bulunduğu gözlenmiştir. Ergenlerin anne ve babaları ile ilişkileri olumsuzlaştıkça yalnızlık düzeyleri, öfke belirtileri, öfke tepkileri ve öfkeyle ilişkili davranışları artmakta; ilişkinin olumlu olması durumunda ise azalmaktadır. İlgili literatür de bu bulgulara destek sağlamaktadır (Örn: Hojat 1982, Uruk ve Demir 2003, Muris ve ark. 2004, Scharf ve ark. 2011). Hem baba hem de anne desteğinin yalnızlıkla negatif yönde ilişkili olduğu belirtilmektedir (vanRoekel ve ark. 2011); genel aile işlevlerinde yetersizlik ve ebeveynin ergene yeterli ilgiyi gösterememesi ile ergende görülen öfke davranışları arasındaki ilişki vurgulanmaktadır (Avcı ve Güçray 2010).

Tüm bunlara ek olarak ölçeğin ayırdedici geçerliğine de bakılmış ve bu amaçla uç grup karşılaştırmaları yapılmıştır. Ebeveyn-ergen ilişki niteliği alt boyutlarından olumsuz baba-ergen ilişkisi ve baba-açıklama dışındaki tüm alt boyutların hem yalnızlık düzeyi düşük ve yüksek hem de öfke düzeyi düşük ve yüksek grupları başarılı bir biçimde ayırdede-bildiği gözlenmiştir. Bu bulgu ölçeğin geçerliğine ilişkin kanıtlardan biri olarak değerlendirilebilir.

Daha önce de belirtildiği gibi, ebeveyn-ergen ilişkisinin niteliğinin değerlendirilmesi özellikle ergen ruh sağlığı açısından oldukça önemlidir. Dolayısıyla

bu ilişkinin değerlendirilmesini sağlayacak olan ölçüm araçları da önem kazanmaktadır. Bu bağlamda Ebeveyn-Ergen İlişki Niteliği Ölçeği; kısa olması, anne ve babaya ilişkin ayrı ayrı değerlendirme yapabilme olanağı sağlaması, puanlama ve yorumlama kolaylığı gibi özellikleri nedeniyle gelişim psikolojisi ve klinik psikoloji alanındaki çalışmalarda kullanılabilir, geçerli, güvenilir ve pratik bir ölçek olarak değerlendirilebilir.

Kuşkusuz, mevcut çalışmanın bazı kısıtlılıkları da mevcuttur. Örneğin örneklem yalnızca Ankara ve Kırıkkale'deki kamu üniversitelerinde okuyan öğrencilerden oluşturulmuş, başka illerden ve üniversitelerden veri toplanamamıştır. Ayrıca doğrulayıcı faktör analizi ile açıklayıcı faktör analizi aynı örneklem üzerinde gerçekleştirilmiştir. Daha sonraki çalışmalarda örneklem özelliklerinin daha çeşitlendirilmesi ve doğrulayıcı faktör analizinin de başka bir örneklemde tekrarlanması önerilebilir.

Yazışma adresi: Dr. Ayşegül Durak Batıgün, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Psikoloji Bölümü, Sıhhiye, Ankara, ayseguldurak@yahoo.com

KAYNAKLAR

- Avcı R, Güçray SS (2010) Şiddet davranışı gösteren ve göstermeyen ergenlerin ailelerinin aile işlevleri, aile bireylerine ilişkin problemler, öfke ve öfke ifade tarzları açısından incelenmesi. Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri 10:45-76.
- Aron A, Aron EN (2003) Making Sense of Advanced Statistical Procedures in Research Articles. Statistics for Psychology. Prentice Hall, New Jersey, 599-637.
- Balkaya F, Şahin NH (2003) Çok boyutlu öfke ölçeği. Türk Psikiyatri Dergisi 14:192-202.
- Çokluk Ö, Şekercioğlu G, Büyüköztürk Ş (2012) Sosyal Bilimler İçin Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve LISREL Uygulamaları. Pegem, Ankara.
- Darling N, Steinberg L (1993) Parenting style as context: An integrative model. Psychological Bulletin, 113:487-496.
- Dekovic M (1999). Parent-adolescent conflict: Possible determinants and consequences. International Journal of Behavioral Development 23:977-1000.
- Dekovic M, Janssens JMAM, Van As NMC (2003) Family predictors of antisocial behavior in adolescence. Family Process 42:23-235.
- Demir A (1989) UCLA yalnızlık ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. Psikoloji Dergisi 7:14-18.
- Duru GA, Ucanok Z, Topçu EA (2014) Olumsuz yaşam olayları, ebeveyn-ergen ilişkisi ve ergenin uyumu arasındaki ilişkilerin aile stres modeli çerçevesinde sınanması: Bir izleme çalışması. Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi, Proje No: 11B5358001.
- Erkuş A (2013). Davranış Bilimleri İçin Bilimsel Araştırma Süreci. Kağıt Kaleme Dayanan Veri Toplama Araçları. Seçkin Yayınevi, Ankara, s:149-168
- Field, A. (2009). Discovering Statistics Using SPSS. Sage, London.
- Furman W, Buhrmester D (1985) Children's perceptions of the personal relationships in their social networks. Developmental Psychology 21:1016-1024
- Furman W, Buhrmester D (1996) The measurement of friendship perceptions: Conceptual and methodological issues. The Company They Keep: Friendship in Childhood and Adolescence. Cambridge Studies in Social and Emotional Development içinde, Bukowski WM, Newcomb AF (ed) Cambridge University Press, New York, s:41-65.

Gecas V, Seff MA (1990) Families and adolescents: A review of the 1980s. *Journal of Marriage and the Family*, 52:941-958.

Hojat M (1982) Loneliness as a function of parent-child and-peer relations. *The Journal of Psychology* 112:129-133.

Jackson J, Kuppens P, Shheber LB ve ark. (2011) Expression of anger in depressed adolescents: The role of family environment. *Journal Abnormal Child Psychology*, 39:463-474.

Muris P, Meesters C, Morren M ve ark. (2004) Anger and hostility in adolescents: Relationships with self-reported attachment style and perceived parenting style. *Journal of Psychosomatic Research*, 57:257-264.

Nunnally JC, Bernstein IH (1994) *Psychometric Theory*. McGrawHillInc, New York.

Russel D, Peplau, LA, Cutrona CE (1980) The Revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39:472-480.

Scharf M, Wiseman H, Farah F, (2011) Parent-adolescent relationship and social adjustment: The case of collectivistic culture. *International Journal of Psychology*, 46:177-190.

Sümer, N (2000) Yapısal eşitlik modelleri. *Türk Psikoloji Yazıları* 3:49-74.

Şimşek ÖF (2007)Yapısal Eşitlik Modellemesine Giriş, Temel İlkeler Ve Lisrel Uygulamaları. Ekinoks Eğitim ve Danışmanlık Hizmetleri, Siyasal Basın ve Dağıtım, Ankara.

Uruk AC, Demir A (2003) The role of peers and families in predicting the loneliness level of adolescents. *The Journal of Psychology* 137:179-193.

van Roekel E, Goossens L, Scholte RH ve ark. (2011) The dopamine D2 receptor gene, perceived parental support, and adolescent loneliness: Longitudinal evidence for gene-environment interactions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 52:1044-1051.

Wang JN, Liu L, Wang L (2013) Prevalence and associated factors of emotional and behavioural problems in Chinese school adolescents: Across-sectional survey. *Child: Care, Health and Development*, 40:319-326.

Wissink IB, Dekovic M, Meijer AM (2006) Parenting behavior, quality of the parent-adolescent relationship, and adolescent-functioning in four ethnic groups.*Journal of Early Adolescence* 26:133-159.